

## Kamer der Volksvertegenwoordigers

ZITTING 1956-1957.

19 JUNI 1957.

### WETSVOORSTEL

tot wijziging, wat de lasten van de gemeenschap betreft, van artikel 1409 van het Burgerlijk Wetboek.

### VERSLAG

NAMENS DE COMMISSIE  
VOOR DE JUSTITIE (1), UITGEBRACHT  
DOOR DE HEER ROMBAUT.

MEVROUWEN, MIJNE HEREN,

Het wetsvoorstel wil aan de lasten der gemeenschap, opgesomd in artikel 1409 van het Burgerlijk Wetboek, het bedrag toevoegen van de veroordelingen tot schadevergoeding, tegen de gehuwde vrouw uitgesproken wegens een door haar gepleegd misdrijf.

De toelichting van het wetsvoorstel wijst er op hoe uiterst onrechtvaardig en zelfs immoreel de huidige wettelijke toestand is, gezien het slachtoffer van een misdrijf, door een gehuwde vrouw gepleegd, geen verhaal heeft op de goederen der gemeenschap.

Ter zitting van uw Commissie voor de Justitie gaf de Minister lezing van een uitvoerige nota, waarin principieel het wetsvoorstel wordt bijgetreden doch tevens voorgesteld

(1) Samenstelling van de Commissie :

A. — Leden-titularissen: de heer Joris, voorzitter; de heren Charpentier, De Gryse, Mevr. De Riemaeker-Legot, de heren Dewulf, du Bus de Warnaffe, Fimmers, Gendebien, Hermans, Lambotte, Nossent, Robyns. — Daman, Deruelles, Hossey, Housiaux, Mevr. Lambert, de heren Merlot (Joseph-Jean), Messinne, Pierson, Rombaut, Mevr. Vanderveken-Van de Plas. — De heren Janssens, Tahon.

B. — Plaatsvervangende leden: de heren De Vleeschauwer, Kiebooms, Lefèvre, Lefèvre (Théodore), Meyers, Wigny. — Bohy, Mevr. Fontaine-Borguet, de heren Soudan, Tielemans (François), Vangraefschep. — Cooremans.

Zie :

417 (1955-1956) :

— N° 1: Wetsvoorstel.

## Chambre des Représentants

SESSION 1956-1957.

19 JUIN 1957.

### PROPOSITION DE LOI

modifiant, en ce qui concerne le passif de la communauté, l'article 1409 du Code Civil.

### RAPPORT

FAIT AU NOM DE LA  
COMMISSION DE LA JUSTICE (1),  
PAR M. ROMBAUT.

MESDAMES, MESSIEURS,

La proposition de loi tend à ajouter aux charges de la communauté, énumérées à l'article 1409 du Code civil, le montant des condamnations à dommages-intérêts prononcées contre la femme mariée du chef d'un délit qu'elle a commis.

Les développements de la proposition de loi soulignent le caractère hautement injuste et même immoral de la situation légale actuelle, étant donné que la victime d'un délit commis par une femme mariée ne peut exécuter le jugement sur les biens de la communauté.

Au cours de la réunion de la Commission de la Justice, le Ministre a donné lecture d'une note détaillée exprimant un accord de principe avec la proposition de loi.

(1) Composition de la Commission :

A. — Membres titulaires: M. Joris, président; MM. Charpentier, De Gryse, M<sup>me</sup> De Riemaeker-Legot, MM. Dewulf, du Bus de Warnaffe, Fimmers, Gendebien, Hermans, Lambotte, Nossent, Robyns. — Daman, Deruelles, Hossey, Housiaux, M<sup>me</sup> Lambert, MM. Merlot (Joseph-Jean), Messinne, Pierson, Rombaut, M<sup>me</sup> Vanderveken-Van de Plas. — MM. Janssens, Tahon.

B. — Membres suppléants: MM. De Vleeschauwer, Kiebooms, Lefèvre, Lefèvre (Théodore), Meyers, Wigny. — Bohy, M<sup>me</sup> Fontaine-Borguet, MM. Soudan, Tielemans (François), Vangraefschep. — Cooremans.

Voir :

417 (1955-1956) :

— N° 1: Proposition de loi.

wordt de hervorming niet enkel te beperken tot de delictuele schulden der gehuwde vrouw, maar tevens uit te breiden tot hare quasi-delictuele schulden alsmede tot deze, voorzien door artikel 1425 van het Burgerlijk Wetboek (schade veroorzaakt door krankzinnige of geesteszwakke).

Van deze nota worden hier de voornaamste gedeelten overgenomen :

### I. — Huidige stand van het recht met betrekking tot het probleem.

Voor een beter begrip van de oplossingen, die worden gekozen waar het de vrouw betreft, past het vooreerst de regelen te onderzoeken, die in het geval van de man worden toegepast.

#### A. — Geval van de man.

De formulering van het principe is eenvoudig : al de verbintenissen van de man, om het even waaruit zij volgen (contract, akte, wet) vallen ten laste van de gemeenschap. Dit blijkt uit de artikelen 1409, 2°, 1421, 1424 en 1425 van het Burgerlijk Wetboek.

Het Burgerlijk Wetboek bekrachtigt alleen maar de traditionele oplossing, die gegrond was op de aan de man toegekende nagenoeg volstreckte macht over de gemeenschap en op de vermenging van de gemeenschappelijke goederen met het eigen vermogen van de man.

#### Bijzonder geval van de misdrijven.

Er dient een onderscheid te worden gemaakt tussen de geldboete, strafrechtelijk gevolg van het wanbedrijf, en de schadevergoeding, burgerlijk gevolg ervan.

Voor de geldboete bestaat er een tekst, met name artikel 1424 van het Burgerlijk Wetboek, luidens hetwelk de geldboeten, door de man opgelopen wegens een misdaad, kunnen verhaald worden op de goederen van de gemeenschap, behoudens de aan de vrouw verschuldigde vergoeding. Algemeen wordt aangenomen dat het woord « misdaad » hier in zijn ruime zin moet worden opgevat en dus synoniem is van misdrijf.

Voor de schadevergoeding, die de man zijn slachtoffer mocht schuldig zijn, bestaat er geen bijzondere tekst.

Op dit geval wordt dan ook de algemene regel toegepast, volgens welke ten laste van de gemeenschap moeten vallen de verbintenissen van de man, om het even waar die uit volgen, zelfs als het feit, oorzaak van de schade, ongeoorloofd is.

Verder rijst er nog een kwestie, die daarmee nauw verbonden is : het vraagstuk van de vergoeding. Is de man, aangezien de gemeenschap wordt aangesproken wegens zijn onwettige daden, de gemeenschap vergoeding verschuldigd ?

Met betrekking tot de strafrechtelijke geldboeten luidt de uitspraak van het Burgerlijk Wetboek uitdrukkelijk : de man is vergoeding verschuldigd (art. 1424 van het Burgerlijk Wetboek : « ... behoudens de aan de vrouw verschuldigde vergoeding »; in werkelijkheid, aan de gemeenschap).

Met betrekking tot de delictuele (of quasi-delictuele) schulden zijn rechtsleer en rechtspraak zeer verdeeld en worden totaal tegenstrijdige opvattingen gehuldigd. De enen beweren dat de man geen vergoeding verschuldigd is, zodat die schulden definitief ten laste van de gemeenschap blijven; de anderen, daarentegen, verdedigen de stelling dat een vergoeding is verschuldigd, zodat de schuld een persoonlijke last van de man blijft.

mais proposant en outre de ne pas limiter la réforme aux seules dettes délictuelles de la femme mariée et de l'étendre aux dettes quasi-délictuelles, ainsi qu'à celles prévues par l'article 1425 du Code civil (préjudice causé par un aliéné ou malade mental).

Voici les principaux passages de cette note :

### I. — Etat actuel du droit sur la question.

Pour mieux comprendre les solutions suivies dans le cas de la femme, il convient d'examiner d'abord les règles appliquées dans le cas du mari.

#### A. — Cas du mari.

L'énoncé du principe est simple : toutes les obligations du mari, qu'elles qu'en soit la source (contrat, acte, loi) sont à charge de la communauté. Cela résulte des articles 1409, 2°, 1421, 1424 et 1425 du Code civil.

Le Code civil ne fait que consacrer la solution traditionnelle qui trouvait sa justification dans les pouvoirs quasi-absolus reconnus au mari sur la communauté et dans le fait de la confusion des biens communs avec la fortune propre du mari.

#### Cas particulier des infractions.

Il y a lieu de distinguer entre l'amende, suite répressive du délit, et les dommages et intérêts, suite civile du délit.

Pour l'amende, il y a un texte, l'article 1424 du Code civil : celui-ci dispose que les amendes encourues par le mari pour crime peuvent se poursuivre sur les biens de la communauté, sauf récompense due à la femme. Il est unanimement admis que le mot « crime » doit se comprendre ici dans un sens large; il est donc synonyme d'infraction.

Pour les dommages et intérêts dont le mari peut être redevable à sa victime, il n'y a pas de texte spécial.

Aussi applique-t-on à ce cas la règle générale qui veut que la communauté assume la charge des obligations du mari quelle qu'en soit la cause, le fait générateur du dommage fût-il illicite.

Se pose ensuite une question corollaire : celle de la récompense. La communauté étant engagée par les actes illicites du mari, celui-ci lui doit-il récompense ?

Le Code civil tranche expressément le cas du paiement des amendes pénales; le mari doit récompense (art. 1424 du Code civil « ... sauf récompense due à la femme »; c'est en réalité à la communauté).

Pour les dettes délictuelles (ou quasi-délictuelles), la doctrine et la jurisprudence restent divisées par des solutions diamétralement opposées. Les uns soutiennent que le mari ne doit pas récompense, ces dettes restent donc à la charge définitive de la communauté; les autres au contraire sont partisans de la déduction d'une récompense, si bien que la dette reste une charge personnelle du mari.

*Conclusies :*

De burgerlijke schadevergoeding die volgt uit een ongeoorloofde daad van de man, blijft altijd ten laste van de gemeenschap, onder voorbehoud echter van de omstreden kwestie ten aanzien van de vergoeding.

*B. — Geval van de vrouw.*

Het is een bekende regel dat de vrouw persoonlijk niet bekwaam is om de gemeenschappelijke goederen en nog minder om de eigen goederen van de man te verbinden; zij kan dat echter evenmin voor haar eigen goederen, behoudens dan de blote eigendom daarvan.

Zo verbindt de vrouw zichzelf door haar misdrijven of oneigenlijke misdrijven, en eveneens in geval van oneigenlijk contract. Maar in al deze gevallen verbindt zij slechts de blote eigendom van haar eigen goederen, niet de gemeenschappelijke goederen noch bijgevolg de eigen goederen van de man.

Dit komt hierop neer, dat bij alle *niet-contractuele* verbintenissen van de vrouw alleen de blote eigendom van haar persoonlijk bezit aansprakelijk is voor deze schulden; daaruit volgt dat de waarborg van haar schuldeisers bespotelijk klein is.

*Bijzonder geval van de misdrijven.*

Hier dient hetzelfde onderscheid te worden gemaakt als voor de man.

Ten aanzien van de geldboeten is er een formele tekst in het Burgerlijk Wetboek; in artikel 1424 wordt immers bepaald: « (de geldboeten) die door de vrouw opgelopen worden, kunnen, zolang de gemeenschap duurt, slechts op de blote eigendom van haar persoonlijke goederen verhaald worden ».

Dit is de toepassing, op een bijzonder geval, van de algemene regel die hierboven is uiteengezet. Men maakt er een bijzondere regel van door te zeggen dat de gemeenschap niet verbonden is door de misdrijven van de vrouw.

Ten aanzien van de burgerlijke gevolgen van de door de vrouw gepleegde misdrijven of, in meer algemene zin, ten aanzien van de oneigenlijke misdrijven van de vrouw bestaat er geen precieze tekst. Men is het doorgaans eens om de hierboven geformuleerde principiële regel toe te passen: de vrouw blijft persoonlijk verbonden, maar alleen de blote eigendom van haar persoonlijk vermogen is blootgesteld aan de vervolgingen van haar schuldeisers.

Sommige auteurs, onder wie met name de heer De Page (D. X, n° 581), zijn nochtans de mening toegedaan dat de uit een misdrijf of een oneigenlijk misdrijf voortvloeiende schulden van de in gemeenschap van goederen gehuwde vrouw op de gemeenschap kunnen worden verhaald. Volgens hen hebben dus de slachtoffers van de misdrijven of oneigenlijke misdrijven van de vrouw niet alleen aanspraak op de blote eigendom van de goederen van de vrouw, maar bovendien op de gemeenschappelijke goederen en bijgevolg op de eigen goederen van de man.

*Conclusies.*

De burgerlijke vergoeding naar aanleiding van een ongeoorloofde handeling van de vrouw zijn dus in beginsel een persoonlijke last voor de vrouw; de gemeenschap is er dus nooit aansprakelijk voor.

*Conclusions.*

Les réparations civiles résultant d'un acte illicite du mari, sont toujours une charge de la communauté, sous réserve de la controverse quant à la récompense.

*B. — Cas de la femme.*

La règle est connue, la femme est personnellement incapable d'engager les biens communs, et moins encore les biens propres du mari et pas davantage cependant ses biens propres à elle sauf la nue-propriété de ceux-ci.

Ainsi la femme s'oblige par ses délits ou ses quasi-délits, elle s'oblige aussi en cas de quasi-contrat. Mais dans tous ces cas elle n'engage que la nue-propriété de ses biens propres, non les biens communs et par voie de conséquence les propres du mari.

Cela revient à dire que pour toutes les obligations *non contractuelles* de la femme, seule la nue-propriété de sa fortune personnelle répond de ces dettes, ce qui a pour conséquence de rendre dérisoire la garantie de ses créanciers.

*Cas particulier des infractions.*

Il convient de faire la même distinction que pour le mari.

Pour l'amende, il y a un texte formel dans le Code civil (l'art. 1424 dispose en effet: « les amendes encourues par la femme ne peuvent s'exécuter que sur la nue-propriété de ses biens personnels, tant que dure la communauté »).

C'est l'application à un cas d'espèce de la règle générale exposée plus haut. On en fait une règle particulière en disant que la communauté n'est pas engagée par les délits de la femme.

Pour les suites civiles de l'infraction commise par la femme ou d'une manière plus générale pour les quasi-délits de la femme, il n'existe pas de texte précis. On s'accorde généralement à appliquer la règle de principe énoncée plus avant: la femme reste personnellement obligée, mais seule la nue-propriété de sa fortune personnelle est exposée aux poursuites de ses créanciers.

Une partie de la doctrine, dont notamment M. De Page (t. X, n° 581), professe cependant l'opinion que la dette délictuelle ou quasi-délictuelle de la femme commune en biens peut être recouvrée à charge de la communauté. Selon lui donc, la victime des agissements délictueux ou quasi-délictueux de la femme aurait action non seulement sur la nue-propriété des biens de la femme, mais en outre sur les biens communs, et partant sur les propres du mari.

*Conclusions.*

Les réparations civiles résultant d'un acte illicite de la femme sont donc en principe une charge personnelle de la femme; la communauté n'en répond donc jamais.

## II. — Onderzoek van de kwestie « de lege ferenda ».

De *lege ferenda*, wordt op de thans geldende oplossing door de aanhangers ervan zelf kritiek uitgebracht. Zij is onbillijk voor de vrouw wanneer de ongeoorloofde daad door de man wordt gepleegd. Is het rechtvaardig dat de vrouw de gevolgen draagt van de misdrijven (zelfs burgerlijke, zoals bedrog) van haar man, door elke vergoeding aan de gemeenschap te ontzeggen? Dit is bijzonder ergerlijk wanneer de vrouw zelf het slachtoffer is van een misdrijf, gepleegd door haar man; in dit geval betaalt de man, wanneer hij zijn vrouw schadeloos stelt uit de gemeenschappelijke geldmiddelen, eigenlijk, althans gedeeltelijk, met het eigen geld van de vrouw.

Deze oplossing valt uit in het nadeel van derden wanneer deze het slachtoffer zijn van de culpoze handelingen van de vrouw. Waarom dit verschil in behandeling tussen de schuldeisers van de man, wier waarborg niet alleen het persoonlijk vermogen van de man maar ook dat van de gemeenschap omvat, terwijl de waarborg van de schuldeisers van de vrouw daarentegen beperkt is tot de blote eigendom van de persoonlijke goederen van de vrouw?

De heer Piret schreef (*Rev. gén. Ass. Resp.*, 1951, n° 4881, VII) : « Hoewel wij gemeend hebben niet de *lege lata* te moeten ingaan op sommige nieuwe strekkingen, toch geven wij grif toe dat langs wetgevende weg wijzigingen zouden moeten aangebracht worden om deze onrechtvaardige gevolgen te voorkomen... Wil men aan derden een doeltreffend verhaal verschaffen, dan moet men aannemen dat de gemeenschappelijke goederen verder aansprakelijk blijven voor de delictuele of quasi-delictuele daden van de man; zo niet kan men even goed zeggen dat derden in de meeste gevallen niet zullen worden schadeloos gesteld. Het is echter rationeel verantwoord het verhaal van derden op de gemeenschappelijke goederen uit te breiden tot de delictuele of quasi-delictuele schulden van de vrouw. »

Van zijn kant schrijft de heer De Page (D. X. n° 581, d en e) : « Want waarop berust eigenlijk het onderscheid dat gemaakt wordt tussen de schuldeisers van de vrouw en die van de man? Onzes inziens alleen op een theorie, die zo traditioneel is dat zij verouderd is geworden, volgens welke de goederen van de man ten aanzien van derden vermengd zijn met die van de gemeenschap. Krachtens deze theorie van feodale oorsprong kunnen de schuldeisers van de man — zelfs de delictuele — aanspraak maken op de gemeenschap, terwijl dat voor de delictuele schuldeisers van de vrouw niet het geval is. Deze opvatting kon worden verdedigd in een tijd toen vooral de man met derden in contact trad, toen de man meer buitenshuis dan in zijn gezin leefde, terwijl de vrouw meer tijd binnen dan buiten doorbracht. Dat is thans echter niet meer het geval. Tal van gehuwde vrouwen oefenen een beroep uit, rijden per auto en lopen dus gevaar aan derden schade te berokkenen. Het belang van derden, het belang van de moderne maatschappij eist een maximum van waarborgen. Wij menen derhalve dat derden die het slachtoffer zijn van schade, veroorzaakt door de schuld van de vrouw — behoudens vergoeding — een verhaal moeten hebben op de gemeenschap... Deze opvattingen hebben in recente wetgevingen hun beslag gekregen en voorstanders gevonden in de Franse rechtsleer. »

## II. — Examen de la question « de lege ferenda ».

De *lege ferenda*, la solution actuellement adoptée est critiquée même par ses propres adeptes. Elle est inique pour la femme quand le fait illicite est commis par le mari. Est-il équitable que la femme pâtisse des méfaits, même civils (le dol) de son mari en refusant toute récompense à la communauté? Le cas est particulièrement choquant quand c'est la femme elle-même qui est victime d'un délit de son mari; en ce cas le mari, en indemnisant sa femme avec des deniers communs, paie en réalité celle-ci sur le propre argent de cette dernière, en partie tout au moins.

Cette solution est préjudiciable aux tiers, quand ceux-ci sont victimes des agissements culpeux de la femme. Pourquoi cette différence de traitement entre les créanciers du mari dont la garantie s'étend non seulement à tout le patrimoine personnel du mari mais encore à celui de la communauté, tandis que la garantie des créanciers de la femme se restreint au contraire à la nue-propriété des biens personnels de la femme?

M. Piret écrivait (*Rev. gén. Ass. Resp.*, 1951, n° 4881, VII) : « Si nous n'avons pas cru pouvoir suivre de *lege lata* certaines tendances nouvelles, nous reconnaissons bien volontiers que des modifications législatives devraient intervenir en vue d'éviter ces effets injustes... La nécessité de procurer aux tiers un recours efficace impose d'admettre que les biens communs continuent à répondre des fautes délictuelles ou quasi-délictuelles du mari; sinon, autant dire que, dans la plupart des cas, les tiers ne sont pas indemnisés. Mais il se justifie rationnellement d'étendre le recours des tiers sur les biens communs aux dettes délictuelles ou quasi-délictuelles de la femme ».

M. De Page (t. X, n° 581) d) et e) écrit de son côté : « Car sur quoi se fonde, en somme, la différence faite entre les créanciers de la femme et ceux du mari? Uniquement, croyons-nous, sur une théorie, archaïque à force d'être traditionnelle; celle qui veut qu'à l'égard des tiers, les biens du mari se confondent avec ceux de la communauté. C'est en vertu de cette théorie, d'origine féodale, que tous les créanciers, même délictuels, du mari ont action sur la communauté, alors que les créanciers délictuels de la femme ne l'ont pas. Cette conception se défendait à une époque où c'était surtout le mari qui entraînait en contact avec les tiers, où la vie du mari se passait plus au dehors qu'au foyer, alors que celle de la femme se passait plus au foyer qu'au dehors. Mais il n'en va plus de même aujourd'hui. Beaucoup de femmes mariées exercent des professions, conduisent des automobiles, sont donc amenées à causer préjudice aux tiers. L'intérêt de ces tiers, l'intérêt de la société moderne exigent le maximum de garanties. Aussi estimons-nous que les tiers, victimes de dommages causés par la faute de la femme, doivent avoir — sauf récompense — un recours contre la communauté... Ces idées sont consacrées par des législations récentes; et elles trouvent des partisans dans la doctrine française ».

## III. — Bespreking van het wetsvoorstel.

Bewezen werd dat de oplossing van het Burgerlijk Wetboek zowel voor de vrouw als voor derden onbillijke gevolgen heeft.

De door de heer Parisis voorgestelde hervorming is dus principieel verantwoord. Reeds in 1949, en 1950 hadden leden van de Kamer der Volksvertegenwoordigers zich met deze hervorming ingelaten (wetsvoorstel van de heer Roppe c.s., *Parlem. Stuk Kamer*, buitengewone zitting 1949, n° 11 en buitengewone zitting 1950, n° 86). Dit voorstel werd aan een kritisch onderzoek onderworpen, niet omtrent de grond van de zaak, maar met betrekking tot de formule die wordt voorgesteld om de hervorming tot stand te brengen (*Rev. crit. Jurisp. belge*, 1952, blz. 41 tot 43).

## 1. — Wat de vorm betreft.

Om de hervorming tot stand te brengen stelt de heer Parisis voor artikel 1409 van het Burgerlijk Wetboek, dat betrekking heeft op de samenstelling van de lasten van de gemeenschap, met volgende tekst aan te vullen:

6° Het bedrag der veroordelingen tot schadevergoeding die tegen de vrouw werden uitgesproken ingevolge een misdrijf, wanbedrijf, of overtreding, door haar gepleegd, behoudens de aan de gemeenschap verschuldigde vergoeding.

Volgens de techniek die bij de redactie van dit artikel door het Burgerlijk Wetboek wordt toegepast, regelt het voorstel van de heer Parisis zowel het probleem van de verplichte deelneming in de schulden (recht van vervolging van de schuldeisers) als dat van de bijdrage in de schulden (de definitieve last van de schuld tussen echtgenoten).

## 2. — Wat de grond betreft.

a) de delictuele schuldverdoers van de vrouw zullen dus, zoals thans reeds het geval is voor de delictuele schuldeisers van de man, verhaal kunnen uitoefenen op de gemeenschappelijke goederen. Deze soort schuldeisers zal dus op gelijke voet worden behandeld aangezien voortaan geen rekening wordt gehouden met de hoedanigheid van de schuldenaar.

Daar deze schulden kunnen verhaald worden op de gemeenschap, behoudens de door de vrouw verschuldigde vergoeding, zullen deze schulden slechts tijdelijk ten laste van de gemeenschap vallen. Bijgevolg blijven dergelijke schulden *eigen schulden van de vrouw*.

Ten aanzien van de bijdrage van de echtgenoten in deze schulden, en volgens de huidige stand van het recht, zal de man dus een bevoorrechte positie blijven innemen: de man is geen vergoeding verschuldigd (Piret, *Rev. gén. Ass. Resp.*, n° 4881, IV), zodat de vrouw volledig of ten dele geldelijk aansprakelijk wordt gesteld voor de delictuele handelingen van haar man.

Nemen wij bijvoorbeeld een gemeenschap waarvan het vermogen 500 000 frank bedraagt. De man wordt wegens doodslag veroordeeld tot betaling van een som van 300 000 frank aan de erfgenamen van het slachtoffer. Deze som wordt met gemeenschappelijke middelen betaald.

Korte tijd daarop sterft de echtgenoot. Het nagelaten actief van de gemeenschap bedraagt nog slechts 200 000 frank, waarvan 100 000 frank de echtgenote toekomt. Indien er reden was tot vergoeding van de echtgenoot (of van zijn erfgenamen, zoals in dit geval) dan zou de vrouw

## III. — Examen de la proposition de loi.

Il a été démontré que la solution du Code civil entraîne des effets iniques et pour la femme et pour les tiers.

La réforme envisagée par M. Parisis est donc fondée dans son principe. Semblable réforme avait déjà préoccupé en 1949 et en 1950 des membres de la Chambre des Représentants (proposition de loi de MM. Roppe et consorts, *Doc. parl. Chambre*, session extraordinaire, 1949, n° 11 et session extraordinaire, 1950, n° 86). Cette proposition a fait l'objet d'un examen critique non quant au fond, mais quant à la formule proposée pour réaliser la réforme (*Revue critique de Jurisprudence belge*, 1952, pp. 41 à 43).

## 1. Quant à la forme.

Pour réaliser la réforme, M. Parisis propose de compléter l'article 1409 du Code civil relatif à la composition du passif commun par le texte suivant:

6° Du montant des condamnations à des dommages et intérêts prononcés contre la femme, en conséquence d'un crime, d'un délit ou d'une contravention commis par elle, sauf la récompense due à la communauté.

Suivant la technique adoptée par le Code civil dans la rédaction de cet article, M. Parisis tranche à la fois le problème de l'obligation aux dettes (droit de poursuite des créanciers) et celui de la contribution aux dettes (la charge définitive de la dette entre époux).

## 2. Quant au fond.

a) Les créanciers délictuels de la femme auront donc, comme actuellement les créanciers délictuels du mari, action sur les biens communs. Cette catégorie de créanciers se trouvera donc mise sur un pied d'égalité, puisqu'il sera fait désormais abstraction de la qualité du débiteur.

Comme la communauté sera tenue au paiement de ces dettes sous réserve de récompense due par la femme, ce n'est que provisoirement que ces dettes seront une charge de la communauté. La conséquence en sera que pareilles dettes demeureront *des dettes propres à la femme*.

Sur ce terrain de la contribution entre époux de ces dettes, et dans l'état actuel du droit, le mari continuera donc à bénéficier d'une situation privilégiée: le mari ne doit pas récompense (Piret, *Rev. gén. Ass. Resp.*, n° 4881, IV), ce qui revient à rendre la femme pécuniairement responsable (en partie tout au moins) des agissements délictueux de son mari.

Supposons une communauté dont l'avoir s'élève à 500 000 francs. Le mari est condamné pour homicide à payer aux héritiers de la victime la somme de 300 000 francs, qui est payée avec des deniers communs.

Peu de temps après, le mari décède. L'actif laissé par la communauté n'est donc plus que 200 000 francs, dont 100 000 francs reviennent à la femme. S'il y avait lieu à récompense du mari (ou de ses héritiers comme dans le cas présent) c'est 150 000 francs de plus que toucherait la

150 000 frank meer ontvangen. Men ziet niet welke de oorzaak van dit verschil in toestand tussen de echtgenote en de echtgenoot is. Dit is een onrechtvaardigheid ten opzichte van de echtgenote, waarop eenparig kritiek wordt uitgeoefend.

Zoals de heer Piret schreef (*Rev. crit. Jurisp. belge*, 1952, blz. 30) eist de moraal dat diegene die een ongeoorloofd feit begaan heeft er zelf uiteindelijk al de gevolgen van draagt.

Wat dat betreft, bevat de door de heer Parisis voorgestelde hervorming een leemte. Dit bijzonder aspect van het probleem is hem zonder twijfel ontgaan, daar hij vooral bezorgd was om de belangen van derden die het slachtoffer zijn van de delictuele handelingen van de vrouw.

b) Een probleem dat aansluit bij het vorige, dat zich onder dezelfde voorwaarden stelt en dezelfde oplossingen bekomt is dat der quasi-delictuele schulden (Piret, *Rev. crit. Jurisp. belge*, 1952, blz. 225, n° 3). Om volledig te zijn, zou de hervorming het probleem moeten beschouwen vanuit het ruimer standpunt van de delictuele en quasi-delictuele schulden.

c) Wij wijzen erop dat de Commissie voor de hervorming der huwelijkse voorwaarden dezelfde regels aanvaard heeft als deze welke door de rechtsleer voorgehouden worden om de gewenste hervorming door te voeren.

Aldus worden in artikel 102 van haar ontwerp onder de schulden waarvan de vordering op de gemeenschappelijke goederen kan worden vervolgd, de extra-contractuele schulden opgenomen, in hoofde van de echtgenoten ontstaan tijdens de duur der gemeenschap. Tot daar wat de schuldverbintenis betreft.

Wat de bijdrage in de schulden betreft, is bepaald dat deze schulden ten laste blijven van de echtgenoot in wiens hoofde ze zijn ontstaan. Dit wordt gezegd in artikel 108: « Geven aanleiding tot vergoeding wanneer zij met gemeenschappelijke goederen werden betaald... 3° de extra-contractuele schulden, in hoofde van elke echtgenoot tijdens de duur der gemeenschap ontstaan na aftrek, in voorkomend geval, van het voordeel dat deze eruit heeft gehaald. Evenwel, inzake aquilische aansprakelijkheid is slechts vergoeding verschuldigd in geval van herstel van de gevolgen van een opzettelijke fout. »

Met betrekking tot dit artikel luidt de commentaar als volgt: « De vergoedingen hebben betrekking op de extra-contractuele schulden, maar met een belangrijke restrictie ten aanzien van de schulden ontstaan uit de aquilische aansprakelijkheid. Alleen het herstel van de gevolgen van een opzettelijke fout geeft aanleiding tot vergoeding. De Commissie oordeelde dat fouten van nalatigheid of gebrek aan vooruitzicht, door de echtgenoten begaan, ten laste van de gemeenschap moeten blijven. Ieder van de echtgenoten neemt, door te huwen, het risico op zich van de onvrijwillige tekortkomingen van de andere echtgenoot. »

Hier is de hervorming van meer algemene aard, vermits zij slaat op de delictuele of quasi-delictuele schulden van de echtgenoten, wat niet het geval is met de tekst, voorgesteld door de heer Parisis.

d) Krachtens artikel 1425 van het Burgerlijk Wetboek kunnen de veroordelingen, opgelopen door de man wegens schade veroorzaakt in krankzinnige toestand, behoudens vergoeding, op de gemeenschap worden verhaald.

Voor deze soort schulden hebben de schuldeisers van de krankzinnige vrouw geen recht van verhaal op de gemeenschappelijke goederen.

femme. On ne voit pas la raison de cette différence de situation entre la femme et le mari. Il y a là une injustice causée à la femme et qui est unanimement critiquée.

Comme l'a écrit M. Piret (*Rev. crit. Jurisp. belge*, 1952, p. 30), il s'impose en morale que celui qui a commis un fait illicite en subisse lui-même, en fin de compte, toutes les conséquences.

A cet égard, la réforme projetée par M. Parisis contient une lacune. Cet aspect particulier du problème lui a sans doute échappé, préoccupé qu'il était surtout des intérêts des tiers, victimes des agissements délictueux de la femme.

b) Un problème voisin de celui-ci et qui se pose dans les mêmes conditions et reçoit les mêmes solutions est celui des dettes quasi-délictuelles (Piret, *Rev. crit. Jurisp. belge*, 1952, p. 225, n° 3). Pour être complète, la réforme devrait considérer le problème sous l'angle plus large des dettes délictuelles et quasi-délictuelles.

c) Nous signalons que la Commission de réforme des régimes matrimoniaux a adopté les mêmes règles que celles enseignées par la doctrine pour réaliser la réforme souhaitée.

C'est ainsi que l'article 102 de son projet prévoit parmi les dettes dont le recouvrement peut être poursuivi sur les biens communs, les dettes extra-contractuelles nées dans le chef des époux pendant la durée de la communauté. Voilà au point de vue de l'obligation aux dettes.

Quant à la contribution aux dettes, il est prévu que ces dettes demeurent à charge de l'époux dans le chef duquel elles sont nées. C'est ce qu'exprime l'article 108 quand il dit: « Donnent lieu à récompense, lorsqu'elles ont été acquittées à l'aide de biens communs... 3° les dettes extra-contractuelles nées dans le chef de chaque époux pendant la durée de la communauté, sous déduction éventuelle du profit retiré par celle-ci. Toutefois, en matière de responsabilité aquilienne, il n'est dû de récompense qu'en cas de réparation des conséquences d'une faute intentionnelle. »

Au sujet de cet article, le commentaire s'exprime comme suit: « Les récompenses visent les dettes extra-contractuelles, mais sous une réserve importante concernant les dettes nées de la responsabilité aquilienne. Seule la réparation des conséquences d'une faute intentionnelle donnera lieu à récompense. Il a paru à la Commission que les fautes de négligence ou d'imprévoyance commises par les époux devaient demeurer à charge de la communauté. Chacun des époux, en se mariant, assume le risque des défaillances involontaires de son conjoint. »

La réforme ici est plus générale, puisqu'elle vise les dettes délictuelles et quasi-délictuelles des époux, ce qui n'est pas le cas dans les textes proposés par M. Parisis.

d) En vertu de l'article 1425 du Code civil la communauté répond, sous réserve de récompense, des condamnations encourues par le mari pour dommages causés alors qu'il est en état de démence.

Pour ce genre de dettes, les créanciers de la femme démente ne bénéficient pas d'un droit de poursuite sur les biens communs.

Er bestaat blijkbaar geen reden om dit onderscheid te maken tussen de schuldeisers van de man en die van de vrouw.

Logisch moeten in het stelsel dat men thans wil invoeren, de schuldeisers ook in dit opzicht op gelijke voet worden geplaatst (De Page, deel X, n° 583).

Men kan zelfs de vraag stellen of in dit bepaald geval de betaling van een vergoeding aan de gemeenschap gewettigd is. Waarom moeten dergelijke schulden een persoonlijke last van de abnormale echtgenoot blijven? Krankzinnigheid is toch een ziekte, waarvan de gevolgen, zoals bij alle andere ziekten, door de gemeenschap moeten worden gedragen?

### 3. Conclusions.

a) Wij kunnen niet anders dan ons bij de suggesties van de heer Parisi aansluiten.

Wij menen nochtans dat het nuttig en wenselijk is, de hervorming uit te breiden tot de quasi-delictuele schulden en tot de schulden op bijzondere wijze vermeld in artikel 1425 van het Burgerlijk Wetboek.

Wij zouden er echter de voorkeur aan geven dat geen gewag werd gemaakt van vergoeding ten bate van de gemeenschap voor quasi-delictuele schulden, behoudens in geval van opzettelijke fout.

b) Bijgevolg moeten de titel van het wetsvoorstel en de voorgestelde tekst worden gewijzigd.

De indiener van het wetsvoorstel zelf en alle leden van uw Commissie waren het eens om de zienswijze van het departement bij te treden. De nieuwe tekst, door uw Commissie eenparig aanvaard is dan ook eensluidend met deze, die *in fine* van de nota van de Minister wordt voorgesteld.

Dit verslag werd met algemene stemmen goedgekeurd.

De Verslaggever,  
L. ROMBAUT.

De Voorzitter a. i.,  
M.-A. PIERSON.

On ne voit pas la raison de cette différence de situation entre les créanciers du mari et ceux de la femme.

La logique du système qu'on veut adopter demande qu'ici aussi les créanciers soient mis sur un pied d'égalité (De Page, t. X, n° 583).

On peut même se demander si dans ce cas particulier le paiement à la communauté d'une récompense se justifie. Pourquoi de telles dettes doivent-elles rester une charge personnelle de l'époux anormal? La démence n'est-elle pas une maladie, et dont les conséquences doivent comme celles de toutes autres maladies être supportées par la communauté?

### 3. Conclusions.

a) Nous ne pouvons que suivre M. Parisi dans ses suggestions.

Nous croyons toutefois utile et opportun d'étendre la réforme aux dettes quasi-délictuelles et à celles spécialement prévues par l'article 1425 du Code civil.

Toutefois nous serions assez partisan de ne pas prévoir de récompense au profit de la communauté pour les dettes quasi-délictuelles, excepté en cas de faute intentionnelle.

b) En conséquence, il y a lieu de modifier l'intitulé de la proposition de loi et le texte présenté.

L'auteur de la proposition de loi et tous les membres de la Commission se sont ralliés au point de vue du département. Le nouveau texte adopté à l'unanimité par votre Commission est donc entièrement conforme à celui proposé à la fin de la note du Ministre.

Le présent rapport a été adopté à l'unanimité.

Le Rapporteur,  
L. ROMBAUT.

Le Président a. i.,  
M.-A. PIERSON.

## TEKST DOOR DE COMMISSIE AANGENOMEN.

### WETSVOORSTEL

houdende aanvulling van artikelen 1409 en 1425 van het Burgerlijk Wetboek, betreffende de wettelijke gemeenschap, door invoering van een artikel 1424bis.

#### Eerste artikel.

Artikel 1409 van het Burgerlijk Wetboek wordt met volgende bepaling aangevuld:

« 6° De burgerlijke schulden van de vrouw, welke het gevolg zijn van een misdrijf of een oneigenlijk misdrijf.

## TEXTE ADOPTÉ PAR LA COMMISSION.

### PROPOSITION DE LOI

complétant les articles 1409 et 1425 du Code civil relatifs à la communauté légale et y introduisant un article 1424bis.

#### Article premier.

L'article 1409 du Code civil est complété par la disposition suivante:

« 6° Des dettes civiles de la femme, ayant pour cause un délit ou un quasi-délit.

» In het eerste geval is steeds vergoeding verschuldigd, eventueel na aftrek van de door de gemeenschap behaalde winst; in het tweede geval, is er geen vergoeding, tenzij de schade het gevolg is van een opzettelijke fout. »

#### Art. 2.

In het Burgerlijk Wetboek wordt volgende bepaling ingevoegd, die onder artikel 1424*bis* zal worden opgenomen :

« Artikel 1424*bis* : De man is vergoeding verschuldigd voor de burgerlijke schulden die het gevolg zijn van een misdrijf, na aftrek van de eventuele winst die door de gemeenschap is behaald. Hij is eveneens vergoeding verschuldigd voor de schulden die het gevolg zijn van een oneigenlijk misdrijf, indien de schade het gevolg is van een opzettelijke fout. »

#### Art. 3.

Artikel 1425 van het Burgerlijk Wetboek wordt als volgt gewijzigd :

« Artikel 1425 : De tegen de man of de vrouw bij toepassing van artikel 1386*bis* uitgesproken veroordelingen kunnen op de goederen van de gemeenschap worden vervolgd. »

» Dans le premier cas, il est toujours dû récompense, sous déduction éventuelle du profit retiré par la communauté; dans le second cas, il n'y a pas lieu à récompense, sauf si le dommage causé est dû à une faute intentionnelle. »

#### Art. 2.

Il est inséré dans le Code civil, la disposition suivante qui en forme l'article 1424*bis* :

« Article 1424*bis* : Le mari doit récompense des dettes civiles ayant pour cause un délit, sous déduction du profit éventuel retiré par la communauté. Il doit également la récompense des dettes ayant pour cause un quasi-délit, lorsque le dommage causé est dû à une faute intentionnelle. »

#### Art. 3.

L'article 1425 du Code civil est modifié comme suit :

« Article 1425 : Les condamnations prononcées contre le mari ou la femme par application de l'article 1386*bis* peuvent se poursuivre sur les biens de la communauté. »